

Ablak-

Zsiráf

KÉPES GYERMEKLEXIKON

MÓRA

Az első, eredeti kötetet írta és összeállította:
MÉREI FERENC ÉS V. BINÉT ÁGNES

A felújított, átdolgozott kiadást
szerkesztette és összeállította:
FARKAS JUDIT ÉS TÖRÖK ÁGNES

Illusztrációk:
K. LUKÁTS KATÓ, TUZA EDIT

Ablak- Zsiráf

KÉPES
GYERMEKLEXIKON

Felújított, átdolgozott kiadás

MÓRA KÖNYVKIADÓ

Bevezető

Szia, kis Felfedező!

Kíváncsi vagy a világra? Vajon tudod, miért esik az eső, vagy hogyan működik a mobiltelefonod? Az **Ablak–Zsiráf képes gyermeklexikon**ban több mint 1200 szó jelentésére kapsz választ!

Ezt a könyvet most teljesen megújítottuk, hogy te is könnyen megérts mindent, ami körülötted történik. Ugyanúgy segíteni fog a tanulásban, mint egykor a szüleidnek vagy a nagyszüleidnek!

Az elmúlt években rengeteg új dolog jelent meg az életünkben.

- Gondoltál már arra, mi az a digitális világ, vagy mire való egy drón?
- Kíváncsi vagy, miért fontosak a veszélyeztetett állatok, vagy mit jelent az online oktatás?

Mindezekre választ találsz a kiadványban! Azt is megtudhatod, miért beszélünk annyit a környezetvédelemről.

Mostantól még több színes képpel, rajzzal és izgalmas, új címszóval várunk, de a régi, jól bevált részeket is megtartottuk. A könyvben könnyen eligazodhatsz, mert az oldalszámoknál és a lapok tetején lévő **segítő szavak** mutatják, épp melyik betűnél, szónál jársz. A kötet végén lévő **szószedetben** pedig gyorsan megtalálod, amit keresel.

A **NÉZD MEG** részekkel még több izgalmas tudnivalóra bukkanhatsz, és megértheted, hogyan kapcsolódnak egymáshoz a dolgok. A **JÓ TUDNI!** részek pedig csupa olyan érdekességet és különlegességet tartogatnak, amitől igazi tudósnak érezheted magad.

Ez a könyv nemcsak a suliban, de otthon is a legjobb barátod lesz. Segít megérteni a természetet, a társadalmat, az állatokat és a technikát.

Lapozz bele, és élvezd a felfedezés örömét!

Forgassátok kíváncsian – ablaktól a zsiráfig!

Elérhető pedagógiai segédanyagok:

A, a, Á, á A magyar ábécé első betűje az a betű, a második az á.

ábécé Az ábécé a betűk rendezett sora. A magyar ábécében 44 betű van, ezekkel a betűkkel minden magyar szót le tudunk írni. A szavak ebben a könyvben is *ábécésorrendben* következnek egymás után. A *bál*na szót a *b* betűnél keresd! Az *őserdőről* az *ő, ó* betűs szavak között, a 113. oldalon olvashatsz.

JÓ TUDNI! Amikor a szavakat ábécé szerint sorba rendezzük, a hosszú és a rövid magánhangzók között nem teszünk különbséget. Tehát az *a, á*, az *e, é*, az *i, í*, az *o, ó*, az *ö, ő*, az *u, ú* és az *ü, ű* együtt szerepelnek.

a	á	b	c	cs	d	dz	dzs	e
é	f	g	gy	h	i	í	j	k
l	ly	m	n	ny	o	ó	ö	ő
p	q	r	s	sz	t	ty	u	ú
ü	ű	v	w	x	y	z	zs	

ablak ■ Az *ablaküveg* átlátszó, átérteszti a fényt. Ezért világos a szoba nappal még akkor is, amikor az *ablak* be van csukva. Ha az *ablakot* kinyitjuk, beárad a friss levegő.

ablak ■ Informatikai kifejezés.

acél Az *acél* fém: nagyon kemény vas. Jól forrasztható, jól nyújtható, nehezen törik el. Sok gépet és a szerszámokat *acélból* gyártják.

ad Péter egy labdát *ad* Annának. Sári Gábornak *adja* a piros ceruzáját. A ceruza most már Gáboré.

Tejet *adok* a macskának.

Balázs *feladta* a levelet a postán.

Klári *ráadja* a kabátot a babájára.

adó Az állam az emberektől és vállalkozásoktól pénzt szed be, hogy ebből finanszírozza az ország közös kiadásait, például útépitést, iskolák és kórházak fenntartását. Törvény szabályozza, hogy kinek, miért és mennyi *adót* kell fizetnie.

NÉZD MEG a közös és a törvény címszavakat!

Afrika → *földrész*

ág Az *ágak* a fa törzséből nőnek ki: *el-ágaznak*. Az *ágon* hajtanak ki a levelek, ott terem a gyümölcs. Az erdőben a fák *ágain* mókások ugrálnak, madarak fészkelnek. Az esőerdőben a hatalmas fák *ágain* majmok is élnek.

„A kis barackfa
vállig sem ér.
De már barack van
ága hegyén.”

ILLYÉS GYULA: *Egy barackfára* (részlet)

NÉZD MEG a bokr, a fa és a vers címszavakat!

ágy → *bútor*

agyar → *elefánt*

ágyás, magaságyás A zöldségeket, virágokat a kertben kialakított, téglalap alakú helyekre ültetjük, így lesz rendezett az udvar. Városokban vagy ahol nem elég jó minőségű a termőföld, *magaságyásokban* termesztik a növényeket.

NÉZD MEG a kert, a növény és a téglalap címszavakat!

ajándék Születésnapomon, névnapomon, karácsonykor *ajándékot* kapok a szüleimtől, testvéreimtől, barátaimtól.

Olyasmit, aminek örülök. Én is meg szoktam *ajándékozni* azokat, akiket szeretek.

ajtó Az *ajtón* lépünk be a lakásba. A villamos és az autóbusz *ajtaja* menet közben be van csukva.

NÉZD MEG a *kapu* címszót!

akadály, akadályoz, akadálymentes

Az úton *akadályba* ütköztünk, nem tudunk továbbhaladni. A távolság nem lehet *akadály* a barátnők számára. Ez a sapka rálóg a szememre, nem látok jól miatta, *akadályoz* engem a látásban. A színház *akadálymentes* épület, a mozgássérült fiú is nehézség nélkül be tud jutni a kerekesszékekkel.

akar Péter rajzolni *akar*. Rajzfüzetére és színes ceruzájára gondol. Abbahagyja a játékot. Leül az asztalhoz, és rajzolni kezd. Amit *akar*, azt meg is csinálja.

akvárium Az óvoda *akváriumában* 12 hal van. Az állatkerti *akváriumban* sok száz féle hal él. A tengeri halaknak tengervíz hoznak.

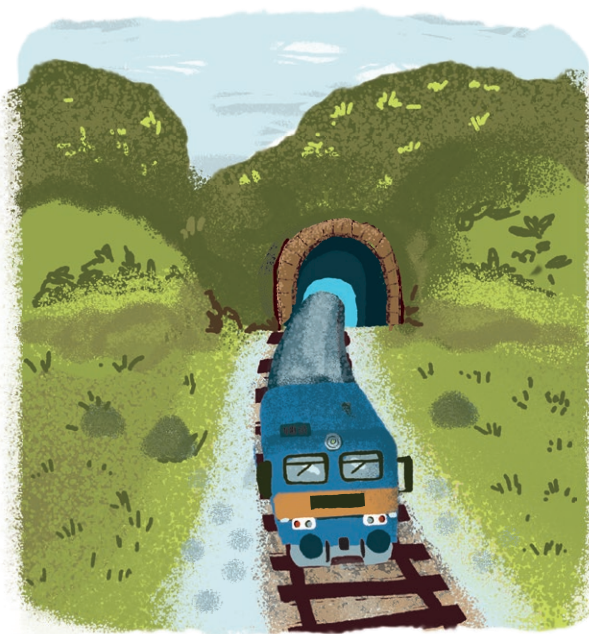
alacsony Az őszibarackfa *alacsony*: törzse ritkán nő magasabbra 1 méternél.

Az óvodában a gyerekek *alacsonyabb* asztalnál ülnek, mint az iskolában. De

a kétéves Lacinak még az óvodai asztal is magas.

alagút A vonatok, autók *alagúton* mehetnek keresztül a hegyen, így nem kell megkerülniük. A metró is *alagútban* közlekedik.

alak, alakul, átalakul Anyukám elégedett az *alakjával*, sokat tornázik, és egészséges ételeket eszik. Ennek a vázának szép a formája, tetszik ez a szabálytalan *alak*. A nagybátyámra nem lehet számítani, megbízhatatlan *alak*. Formálódik még a történet, az író keze alatt *alakul* a regény. A lepkék, miközben kifejlődnek, a hernyóból rovarrá *alakulnak* át. A víz is *átalakul*: ha felforr, gőzzé változik, hidegben pedig jéggé fagy.

NÉZD MEG az *egészség*, *egészséges*, a *forr*, a *hernyó*, a *jég*, a *könyv*, a *lepke* és a *rovar* címszavakat!

álarc A jelmezbálon a gyerekek **álarcot** viselnek. Péterén **medve-**, Annán **bohóc-**, Istvánon meg **oroszlánálarc** volt.

áll ■ Anna ül, Éva **áll**. Az egyik fiú a **kéz-állást** gyakorolja, a másik **négykézlábra állt**. Az udvarunkon egy **gesztenyefa áll**. Siófokon a vonat 8 perccig **áll**.

Annának jól **áll** a hosszú haj.

áll 2 Ennek a fiúnak **hegyes álla** van.

JÓ TUDNI! Amikor **hegedülök**, a **hegedűt** a bal vállamra támasztom, és az **állammal** tartom.

állat Az **állat** él. Eszik, lélegzik, el tud mozdulni a helyéről, kicsinyei születnek. A **mókus** **mogyorót** eszik, az **oroszlán** **húst**, a **fecske** **rovarokat**, a **harcsa** **kis halakat**. A **mókus** **mászik** és **ugrik**; az **oroszlán** **lép**, és ha kell, **fut**; a **fecske** **repül**; a **ponty** **úszik**. A **mókus** **kismókust**, az

oroszlán oroszlánkölyköt szül; a fecske fiókái tojásból bújnak ki; a ponty ikrát rak le, abból kelnek ki utódai.

NÉZD MEG az él **2**, élő, élőlény címszót!

állatkert Az állatkertben messzi tájakon honos állatokat is láthatunk.

Az ilyen helyeken a medve általában egy, az eredeti élőhelyére hasonlító, körbekerített kertben, a víziló meleg vizű medencében él. Az állatkertbe belépőjegyet vásárolunk, és biztonságos távolságból figyelhetjük meg az állatokat. Léteznek kisállat-simogató helyek is az állatkertben.

állatorvos → foglalkozás

allergia, allergiás Sajnos viszket a szemem a macskaszőr miatt, *allergiás* vagyok rá, így nem lehet cicám. Nem csak állatszőr, növények, de por, fém és szinte bármi okozhat *allergiát*, amely kellemetlen tünetekkel jár, pl. viszketés, bőrpír.

NÉZD MEG a fém, a macska és a növény címszavakat!

állomás Ezen a képen egy vasútállomást látsz. Mindjárt indul a vonat. Az utasok felszállnak.

alma Az *alma* gyümölcs, az *alfafán* terem. Vágj ketté egy *almát* úgy, ahogy a rajz mutatja! Öt kis magházat látsz benne, mindegyikben egy-egy mag van. Az *almafa* az elültetett magból fejlődik.

JÓ TUDNI! A *vadalfafa* erdőben nő. A kerti *almánál* kisebb, kesernyés ízű gyümölcsöt terem.

„Házam előtt egy *almafa*,
piros *alma* terem rajta.”

NÉPKÖLTÉS (részlet)

álmodik, álom Reggel, amikor felébredek, néha úgy emlékszem, hogy alvás közben képeket és történeteket láttam: *álmodtam*. Az *álmot* csak az *álmodó* látja.

Péter azt *álmodta*: karácsony van, és a nagymamája egy piros biciklit ad neki.

Anna azt *álmodta*: egyedül szalad egy erdőben, esik az eső, és ő fázik.

Azt is mondjuk: olyan szép, mint egy *álom*.

„Majd az édes álom pillangó képében
Elvetődött arra tarka köntösében...”

ARANY JÁNOS: *Toldi* (részlet)

NÉZD MEG az *alszik*, *alvás* címszót!

álmos Anna későn feküdt le, és korán kelt fel. Egész nap *álmos*, aludni szeretne.

Álom, álom, édes álom,
Suhanj végig szempillámon,
S ráterítve csoda-fátylad',
Népesítsd be éjszakámat.”

REVICZKY GYULA: *Altató* (részlet)

alszik, **alvás** Balázs álmos. Becsukja a szemét, és *elalszik*.

Az *alvás* pihenés. A szervezet kipihen magát. *Alvás* közben máshogy érzékeljük a környezetünket, szinte nem is tudunk magunkról.

Minden embernek mindennap szüksége van *alvásra*. A csecsemő nagyon sokat *alszik*, napközben alig néhány órát van ébren. Egy nyolcéves gyerek már csak 9-10 órát *alszik* naponta, a felnőtt még ennél is kevesebbet.

Az állatok is *alszanak*. A medve, a sündisznó, a denevér télen hetekig, esetleg hónapokig *alussza* téli álmát.

„Látod, elalszik anyuka. –
Aludj el szépen, kis Balázs.”

JÓZSEF ATTILA: *Altató* (részlet)

NÉZD MEG a szervezet címszót!

aluljáró Vannak olyan utak, amelyeken nagyon sok autó, autóbusz, villamos jár. Ha még a gyalogosok is az úttesten közlekednének, mindenki lassabban érne célba. Ezért nekik az úttest alatt *aluljárót* építenek. Az *aluljárók* meggyorsítják a közlekedést. A nagy *aluljárókban* üzletek, automaták is vannak.

NÉZD MEG az *automata* címszót!

alumínium Az *alumínium* fém. Ezüstös-fehér színe van. Nagyon könnyű és jól alakítható.

NÉZD MEG az ezüst címszót!

Amerika → *földrész*

ananász → *gyümölcs*

anya → *család*

anyag A kő, a víz, a levegő: *anyag*. *Anyag* a fa, a homok, a vér, az arany, a cukor, a szén, a vas, és az olaj, az üveg, a bőr, a virág szirmai, a csont, a pókháló is.

Az ember és az állat teste, a növény minden része *anyagból* van. A nap is, a hold is, a felhő is.

Anyagból készül az autókerék: gumi-
ból. *Anyagból* szőtték a trikómat: pamutból. A drót *anyaga*: acél vagy réz.

A legtöbb *anyag* látható, de vannak szabad szemmel nem látható *anyagok* is. Ha nagyon kicsik, akkor nagyítóval, mikroszkóp alatt, ha nagyon messze vannak, akkor távcsövön át figyelhetők meg. Olyan *anyag* is van, amely nem látható. A levegőt például nem lehet látni.

Gábornak van egy kutyája. Az iskolában gyakran gondol rá. A kutya *anyagból* van. A gondolat nincs *anyagból*. A kutya neve: Bukfenc. Bukfenc *anyagból* van, a neve nem.

Éva és Tamás szeretik egymást. Néha haragszanak egymásra. A szeretet, a harag nincs *anyagból*.

Álmomban repülön utaztam. Az igazi repülőgép *anyagból* van, az álombeli repülő nem. Az álom nincs *anyagból*.

NÉZD MEG a *súly* és a *tömeg* 2 címszavakat!

anyakönyv Megszületik egy gyerek. Az *anyakönyvi hivatalnál* beírják egy könyvbe, hogy kik a szülei, és milyen nevet adtak neki. Ez a könyv az *anyakönyv*. Az *anyakönyvbe* nemcsak azt írják be, amikor valaki megszületik, hanem azt is, amikor házasságot köt, és azt is, amikor meghal.

anyanyelv Apámtól és anyámtól tanultam beszélni. Magyarul beszélek. Magyar az *anyanyelvem*. Az osztálytársam szülei kínaiak. Neki kínai az *anyanyelve*.

NÉZD MEG a magyar címszót!

apa → család

apad Régóta nem esett az eső. *Apad* a Tisza, csökken a vízszintje. Ahol a múlt héten még derékig ért a víz, ott most már csak bokáig ér. Rövid idő alatt eny- nyit *apadt* a folyó.

JÓ TUDNI! Apálynak hívják, amikor naponta kétszer a tengervíz a parttól visszahúzódik, a tengerszint csökken. Dagálynak hívják ennek az ellentétét, amikor a tengerszint emelkedik.

NÉZD MEG az *ár*, *árvíz* és az *árad* címszavakat!

ápol, ápoló A kórházban a betegeket *ápolók* *ápolják*. Ügyelnek rá, hogy a betegek bevegék az orvosságot, felírják, kinek mennyi a láza. Akinek nem szabad fölkelnie, azt meg is mosdatják, segítik az orvosok munkáját.

Az osztályunkban a múlt hónapban én *ápoltam* a növényeket. Mindennap meg-

öntöztem őket, a muskátli elszáradt leveleit levágtam, a kaktuszt nagyobb cserépbe ültettem át.

április → hónap

ár 1 Ceruzát vettem. Pénzt adtam érte. Kifizettem az *árát*. Mennyibe kerül egy pingpongütő? Nézd meg a kirakatban! Mellé van írva az *ára*.

ár 2 Az *ár* a cipész egyik szerszáma. Lyukat fúr vele a bőrbe.

ár 3 Tavasszal a hegyekben olvad a hó. A sok hólétől megáradnak a patakok. A megáradt patakok vize beleömlik a folyóba. Ettől a folyó is megárad. Néha kiönt a medréből. Elárasztja a mezőket és a part menti házakat. Ez az *árvíz*.

Az *árvíz* ellen gáttal védekezünk.

NÉZD MEG a gát címszót!

árad Sok eső esett. *Árad* a Tisza. A part közelében tegnap még csak a térdemig ért a víz, ma már a derekamig ér. Ha a folyó tovább *árad*, kiönt a medréből, és *elárasztja* a part menti mezőket.

NÉZD MEG az *apad* és az *ár* 3 címszavakat!

áram → elektromos

arany Az *arany* sárga színű fém. A hegyek mélyéből bányásszák.

Ékszereket készítenek belőle: *aranygyűrűt*, *aranyláncot*. Régen pénzt is ver- tek *aranyból*.